

DIALEKTIKA

Irta: Szemes György

A dialektika ősrégi gondolkodási módszer. Maga a kifejezés a dialektikus beszéletnek görög szóból ered. Ha el is tekintünk az ókinai és óhíndu gondolkodók kezdetleges dialektikájától, akkor is tudnunk kell, hogy voltak görög filozófusok, akik már Kr. előtt 500 évvel dialektikusan gondolkodtak. Ez a dialektika természetesen korlátozott volt, az ókor termelési módja, osztálytagozódása, különösen pedig a rabszolga-rendszer szűkös korlátok közé szorították.

Általában az ókorban dialektika alatt azt a képességet értették, mellyel valaki az igazságot a mások érvelésében előforduló ellentmondások felderítése és feloldása útján tudta megállapítani. Mint tanulmányunk folytatása közben rá fogunk jönni, ebben a meghatározásban tényleg benne van a dialektika módszerének minden lényeges alkotóeleme, bárha kidolgozatlanul, rendezetlenül és zavarosan is.

Az ókortól Heraklitosz, Plato és Arisztotelesztől Marx és Engelsig kétezer év telt el, közben a filozófia, a gondolkodás tudománya tovább fejlődött. Közben éltek: Bacon (Békn), Descartes (Dekárt), Diderot (Didero), Helvetius (Helveciusz), Voltaire (Volter), Rousseau (Russzó) azonban mi csak Hegel munkásságát fogjuk megvizsgálni, mert ahhoz hogy a dialektikáról alkotott mai felfogásunkat meghatározhassuk, okvetlen szükséges, hogy Hegel filozófiájának lényeges tételeivel tisztában legyünk.

Tudjuk, hogy a középkorban a hűbéri termelési rendszer keretei a természettudomány és a filozófia fejlődésének gátat emeltek. Ennek a rendszernek a kezében az elnyomott osztályok elnyomására a leghatalmasabb légyver az egyház volt. A tudományoknak csak másodrendű fontosságot tulajdonítottak, csak mint az egyház szolgáloi »domestica eolae« (domesztika ekléziá) jöhettek számításba.

Tudjuk azonban azt is, hogy a hűbériség idejében már elég korán kifejlődik annak megbuktatója, a polgárság. Amerika felfedezése, az iránytű használatbavétele, a könyvnyomtatás, a lópor és egy sor más felfedezés, befejezték ezt a fejlődést, megteremtik a polgári tőkés termelési módot. Ezzel kapcsolatosan megindul a kérelhetetlen harc, a hűbériség legerősebb bástyája, az egyház ellen, amely harcnak végső kicsúcsosodásai Hegel és Feurbach (Fajerbah).

Hegel, a forradalom előfutára, annélkül, hogy személyesen forradalmár lenne. Ujratermíti a dialektikát és pedig nem a régi, hanem új magasabb formában.

A dialektika a természetet nem egymástól elszakított független tárgyak és jelenségek összességének látja, hanem összefüggő egésznek, melyben az egyes jelenségek nemcsak, hogy egymással szervesen összefüggnek, hanem egyenesen feltételezik egymást. Emellett úgy tekinti a természetet, mint a szakadatlan fejlődés, mozgás és változás állapotát, ahol valami mindig keletkezőben, valami pedig mindig elhalóban van. »Minden ami van, megéri, hogy elpusztuljon« mondja Goethe (Göte).

Ebből az következik, hogy a dialektika a természetben előforduló dolgokat és jelenségeket nemcsak egymástól való kölcsönös függőségükben, hanem egyuttal keletkezésükben és elhalásukban vizsgálja. An-

nak megismeréséhez pedig, hogy a természeti tüneményeket így kell vizsgálni, három úton jutott el a dialektika: a természet, az emberiség története és az emberi gondolkodás alapos vizsgálata útján.

A természet vizsgálata közben jött rá Heraklitosz a dialektikára. Ezt a természethől vett példával fejezte ki, mikor azt mondta, hogy az ember nem léphet kétszer ugyanabba a folyóba. Az emberiség történetének vizsgálata közben, megláthatók azok a törvényszerűségek, amelyek a történetben beálló változásokat, a termelésben, a társadalmi berendezkedésben beálló változásokat meghatározzák. Az emberi gondolkodás tanulmányozásáról beszélve pedig felmerül a kérdés, hogy vajon tényleg úgy van-e a természetben, mint ahogy ezt gondolkodásunk megállapítja. Az ember azonban a természet egy része, a gondolkodás tehát természeti folyamat, így nem lehet, hogy a gondolkodás más eredményre jusson, mint ahogy azt a természetes fejlődés megkívánja.

Ezek után meg kell próbálnunk a dialektika további alapelveinek megvizsgálását:

1. Az ellentmondások, vagy az ellentétek egységének törvénye:

Lenin szerint: »A dialektika szoros értelemben véve annak az ellentmondásnak tanulmányozása, mely magában a tárgyak lényegében rejlik.« A matefizikus gondolkodási módszer szerint az ellentmondás egy és ugyanazon tárgy lényegében egyenlő az értelmetlenséggel, tehát nem valami, a természetben előforduló jelenség, hanem a természetnek az emberi gondolkodásban megszületett, hibás visszatükröződése. Ez a tétel első pillantásra még azoknak is elfogadhatónak látszik, akik különben egészséges emberi értelemmel rendelkeznek, mert hisz ami görbe az nem egyenes, ami egyenes az nem görbe. Ámde nézzük csak meg egy kicsit közelebbről a dolgot. A differenciál számítás bebizonyítja, hogy a görbe lehet bizonyos körülmények között egyenes. Az ellentmondás, a saját ellentétének gyökere benne van a lényegében.

Ha a jelenségeket fejlődésükben és mozgásukban nézzük, rá kell, hogy jöjjünk, hogy minden jelenségben benne van a saját ellentéte. Bizonyítja ezt a mozgásban levő tárgy maga, mely ugyanazon időben ugyanazon és más helyen van, de bizonyítja a nap és az éjszaka, melyek ellentétesek és mégis egységesek, a férfi és a nő, a két ellentétes pólus, de mégis ember. Egészen egyszerű ez az egyszerű jelenségeknél, de sokkal nehezebb a bonyolultabbak megértésénél. Példának hozzuk fel a lét és nem-lét kérdését, amelyet csak úgy érthetünk meg, ha mindig fejújítjuk azt, hogy lenni mindig bizonyos fejlődést jelent. Akkor érthető, hogy a létben állandó elhalás és születés van, az elhaló már nincs, mikor még nincs az új születő valami, és fordítva, még van mikor, már megvan az új is. Szögezzük le tehát ismét, hogy a természetben minden tárgy és minden jelenség magában hordja a saját ellentmondását, tehát az ugyanaz egyúttal ellentétes és az ellentétes egyúttal ugyanaz.

2. A mennyiségi változásoknak minőségi változásokba való átmenetének törvényei:

A dialektika nem úgy tekinti a fejlődést, mint egyszerű növekedési folyamatot, hanem mint olyan fejlődést amelyben a jelentéktelen fokozatos mennyiségi változások nyílt gyökeres hirtelen minőségi változásokba mennek át. Ezek a minőségi változások nem fokozatosan jönnek

létre, hanem gyorsan, ugrásszerűen, éppen az említett fokozatos mennyiségi változások eredményeként.

Ennek a megértése és bebizonyítása céljából ismét a természettudományokhoz kell fordulnunk, mert hisz a természet a dialektika próbaköve. Engels itt elsősorban Darwinra utal, aki bebizonyította, hogy az egész jelenlegi szerves világ az állatok, a növények és természetesen az ember is ilyen évmilliók óta tartó fejlődés terméke.

Első példának vegyük a hőmérséklet változása által előállt minőségi változásokat. Tudjuk, hogy az emelkedő hőmérséklet a molekuláris mozgásmennyiségének emelkedése, a csökkenő hőmérséklet pedig ennek a mennyiségnek csökkenése. Tulajdonképpen tehát, az emelkedő vagy csökkenő hőmérséklet, tisztán mennyiségi változás, mégis a molekuláris mozgás, bizonyos anyagoként változó gyorsasággal magában az anyagban minőségi változásokat idéz elő. Például: a víz száz fokonál cseppfolyós halmazállapotából gázzá, illetve gáz halmazállapotú gőzzé változik, nulla fokonál pedig tömör halmazállapotú jéggé változik. Más anyagoknál ugyanezek a változások más hőmérsékletnél tehát a molekuláris sebesség más mennyiségénél következnek be. A kémia más bizonyítékokkal is szolgál: vegyünk például három elemet, a szenet, az oxigént és hidrogént. Ezeknek különböző mennyiségben történő vegyüléséből különböző savak keletkeznek, egymástól teljesen különböző sajátos tulajdonságokkal, tehát különböző minőséggel.

Az eddig említett két alapelv egymással való összefüggését mindenki érzékelheti. A mennyiségi és minőségi változások, sarkos ellentmondások, tehát ugyanazok a törvények érvényesek rájuk, mint minden más lényegbeli természeti ellentmondásra: azonosak egymással. Az első alapelv alapján a természet keresztmetszetét kapjuk, a másik alapján a természet hosszmetsetét.

3. A tagadás, vagy az ellentmondásokban való fejlődés elve:

Hogy minden anyag mozgásban van, fejlődést jelent, ezt már fentebb leszegeztük. Azt is tudjuk már, hogy ez a fejlődés ellentmondásokban történik, ami azt jelenti, hogy tagadás útján megy végbe.

A kiindulópont egy állítás, a tézis a tétel. Minden gondolkodást egy ilyen tétellel kezdünk el. Ez a tétel az ellentétes fejlődés törvénye alapján átmegy az ellentétbe, tagadja magát és így kapnak a tagadó, az ellentételt, az antitézist. A tagadó tétel újabb tagadása által kapjuk a következő most magasabb tételt, szintézist, az összetételt.

Hogy ezt az elvet megérthessük ismét példához kell folyamodnunk, annál is inkább, mert a tagadás maga nem lehet ész nélküli és cél nélküli. Vegyük példaképpen, mint ahogy azt Engels az Anti-Dühringben tette, egy szem árpát. Ha ennek a tagadását ész nélküli megsemmisítésnek értenénk és például egy mozsárban összetörnénk, úgy természetesen semmi sem történne ill. semmi olyan nem történne, ami közvetlen dialektikus fejlődést hozna létre. De mi nem ezt tesszük, hanem ezt a szem árpát elültetjük a földbe. Egy olyan dialektikus fejlődést indítunk el amelyben az árpa szem szintén megsemmisül (antitézis), átváltozik egy növényé amely tovább fejlődik, kalászt hajt, azután a második fejlődési rész megsemmisülése folytán újabb árpaszemeket kapunk, nem ugyanazt az árpaszemet, hanem mást és többet. A dialektikus fejlődési folyamat eredménye gyanánt egy magasabb létezési formát, a szintézist kaptuk. Azt hiszem ez mindenkinek érthető kell hogy legyen,

aki megtanulta, hogy a természetet nem egy nyugvó állapotnak, hanem fejlődési folyamatnak, mozgásnak, születésnek és elhalásnak lássa, tehát, hogy fejlődési folyamatokban gondolkodjék.

Ha az első két alapelvet a természet kereszt és hosszszerszétének neveztük, úgy ezt a harmadikat úgy tekinthetjük, mint a természet fejlődésének időben való vetületét.

Mielőtt tovább mennénk, fel kell hívnom a figyelmet arra a két veszélyre, amely a gyakorlatban gondolkodót ennél a kérdésnél környékezi és esetleg tévútra vezet:

1. nem szabad elképzelni az ellentmondásokban való fejlődés folyamatát úgy, mint ha az két ellentmondó tárgy tulajdonságainak egyszerű összeadásból állna, amely esetben a hasonló tulajdonságok összeadódnak, az ellentmondók pedig megsemmisítik egymást. Az ilyen gondolkodás nagy hiba dialektikus szempontból, mert innen származik a »mindenki enged egy kicsit«¹ éspedig éppen a lényegeset tehát az amit közönséges oportunitizmusnak, megalkuvásnak nevezünk.

2. Azt sem szabad feltételezni, hogy az új tételnek pld. az antitézisnek semmi köze a régihez, ill., hogy abban nincsenek benne a régi tétel elemei, mert igenis megvan a közösség a régi és az új között, hisz az új a régitől fejlődött ki. Ha ez nem így volna, akkor a dialektikus fejlődés lehetetlenné válna, ész és cél nélkül semmisítették meg a régi. Ez az amit anarchiának hívnak.

Ez a két veszély, akár milyen ellentéteseknek tűnik fel, ugyanarra a következtetésre juttat, ugyanis mind a kettő megszünteti a dialektikus fejlődés folyamatát.

Hegel filozófiája azonban mégis a »fején állt«, a fején mert minden fejlődés alapjának az eszmét, a világszellemet tartotta: ideálista volt. Marx és Engels azonban materialisták voltak, akik világosan látták, hogy a világ természetére nézve anyagi, hogy sokoldalú jelenségeit tulajdonképpen a mozgásban levő anyag problémái és hogy ahhoz a kölcsönös összefüggéshez, amelyet dialektikus módszerrel a jelenségek között meg lehet állapítani, semmiféle világszellemre szükség nincsen, hanem, hogy azok a mozgásban levő anyag törvényszerűsége szerint alakulnak.

Ennek az elgondolásnak csak további kifejtése, hogy az anyag, a természet a lét tárgyilagosa és eleven valóság, amely az emberi tudaton kívül és attól függetlenül létezik. Sőt, megállapíthatjuk, hogy az anyag elsődleges, míg az emberi ész és tudat másodlagos, mert hisz csak is az anyag, az emberi agy munkájaként létezik.

A filozófiai materializmus szerint a világ és a törvényszerűségei teljes egészükben megismerhetők és ha vannak még fel nem ismert jelenségek, úgy azokat majd egy későbbi időpontban a tudomány és a gyakorlat segítségével felismerjük. Gyönyörű példája ennek az elemek periodikus rendszere, amelyet Mendelejev felállított.

Marx és Engels azonban nem álltak meg ennél, hanem továbbmenve kimondták, hogy az emberi társadalom fejlődése is csak dialektikus módon érthető meg.

Ezt a lépést előre viszont csak a tudományos meglátás alapján nem lehetett megtenni. Bár Engels többszörösen kijelentette, hogy ha nem lett volna német filozófia, nem volna tudományos szocializmus sem, de csak a német filozófia tanulmányozása folytán sem lehetett volna elérni a tudományos szocializmusig. Ehhez bizonyos társadalmi körülmények kellett.

Mig Marx Párizsban töltve a száműzetését a francia forradalom történetét tanulmányozta, rájött, hogy annak kirobbanását csak az osztályok egymás közötti harca magyarázhatja meg, addig Engels Angliában él a chartista (csartista) mozgalom idejében. Anglia akkor a tőkés rendszer legfejlettebb országa volt, ahol minden nyitott szemű ember láthatta, hogy a politikai és gazdasági harcok valóságos alakja a polgárság és a proletárság közötti osztályellentétben lelhető fel.

Próbáljuk magunknak megmagyarázni, hogy mit jelent a dialektikus materializmus átvitele a történelem az emberi társadalom fejlődésének tanulmányozására.

Ha a természeti jelenségek egymásközötti kapcsolata a természet fejlődésének törvényszerűsége, akkor a társadalmi élet jelenségeinek egymástól való függése a társadalom fejlődésének szükségszerűsége. A dialektika elveit történelmileg társadalmi jelenségeknél éppen úgy bebizonyíthatjuk, mint ahogy azokat természettani példáknál bebizonyítottuk.

Ebből következik, hogy a társadalom történetéről szóló tudomány éppen olyan való tudománnyá fejlődhetik, mint pld. a fizika, vagy a biológia, tehát a fejlődés szükségszerű törvényeit gyakorlati alkalmazás céljaira kihasználhatja majd.

Ezen kívül ha a természetben az anyagi világ, a lét, valami elsődleges valóság, a gondolkodás, vagy az eszme pedig csak ennek vetülete, úgy a társadalomban is elsődleges valóság a társadalom anyagi léte, a szellemi élete pedig ennek csak függvénye. A társadalmi eszmék és politikai nézetek keletkezésének formáit tehát nem ezekben az eszmékben magukban, hanem a társadalom anyagi létének körülményeiben kell keresnünk.

A rabszolga rendszer korában kifejlődött társadalmi eszmék és elméletek szükségszerűen különböznek a hűbéri társadalomban, ezek pedig a tőkés társadalomban fellelhető eszminéktől, tekintve hogy a társadalom anyagi körülményei mindegyik korszakban mások.

Marx ezt így fejezi ki: »Nem az emberek tudata határozza meg létüket, hanem ellenkezőleg, társadalmi létük határozza meg tudatukat«.

Tisztáznunk kell azonban, hogy mit is jelent az a kifejezés, hogy a társadalom anyagi feltételei.

A földrajzi helyzet, a társadalmat körül vevő természet, feltétlenül befolyással van a társadalom fejlődésére, de ez nem lehet az a főerő, amely döntő oka lenne a társadalomban beálló változásoknak. Bizonyítékkal szolgálhat, hogy Európában pár ezer év alatt három ill. a Szovjetunióban négy gyökeres változás állt be a társadalom fejlődésében, míg a földrajzi környezet alig változott valamit. A társadalom tehát összehasonlíthatatlanul gyorsabban változik, mint a földrajzi környezet.

A másik befolyást gyakorló körülmény a népesség szaporodása. Lényegesen azonban ez sem befolyásolhatja a társadalom fejlődését, mert először is ez nem magyarázza meg az egyes gazdasági rendszerek szükségszerű egymásután való következését, másodszer pedig, ha a népesség sűrűsödése döntő befolyással lenne a társadalom fejlődésére, úgy a sűrűség növekedésével szükségszerűen magasabb fokú társadalmi rendszer alakulna ki, ami azt jelenti, hogy Kínában a tőkés rendszernek sokkal magasabb fokot kellett volna elérnie, mint az Északamerikai Egyesült államokban, Belgiumban a társadalmi fejlődésnek sokkal magasabb fokon kellene állnia, mint a Szovjetunióban, pedig az szemmel láthatólag fordítva van. Ha mégis meg akarjuk keresni azt a fő-

erőt, amely döntő módon befolyásolja a társadalom jellegét, és döntő módon meghatározza a társadalomnak egyik rendszerből a másikba való átkodunk, meg is találjuk azt. Ugyanazt találjuk meg, amit Marx és Enködunk, meg is találjuk azt. Ugyanazt találjuk meg, amit Marx és Engels találtak, hogy ez a főerő az emberek életfenntartásához szükséges eszközök megszerzési módjában rejlik.

Az életfenntartás eszközeinek megszerzése gazdálkodást tételez fel. Ahhoz, hogy élhessünk szükségünk van élelemre, ruházatra, lakásra és ültőanyagra. Ahhoz pedig, hogy ezeket megszerezzük, elő kell őket állítani, termelni kell őket. A termeléshez eszközök kellene és emberek, akik ezeket az eszközöket mozgásba hozzák. A termelő eszközöket és azoknak az embereknek munkaerőjét, akik őket kezelik termelő erőkné, hívjuk.

A termelés harc a természet ellen, amely az emberi lét fenntartásához szükséges javakat többé vagy kevésbé nehezen, de nem önszántából adja oda az emberiségnek. Ezt a harcot az emberek soha sem egymástól elszigetelten, hanem mindig csoportosan vívják meg. A termelés tehát mindig társadalmi cselekvés. Ebből következik, hogy a szükséges javak termelésében az emberek egymással bizonyos kölcsönös kapcsolatba kerülnek, és ez a termelés másik oldala. Az embereknek a termelés folyamán kialakuló viszonyai a termelési viszonyok. Ezek akármilyen termelési rendszer mellett ép olyan elengedhetetlen elemei a termelésnek, mint a termelő erők.

Ahhoz tehát, hogy a történelmet, az emberi társadalom fejlődését tanulmányozhassuk és arra szükségszerűen állandóan érvényes törvényeket állíthassunk fel, okvetlenül szükséges, hogy a termelés folyamatát és annak sajátosságait megfigyeljük és megállapítsuk.

A termelés első sajátossága, hogy állandó mozgásban, fejlődésben van. Természetesen ez a fejlődés és változás maga után vonja a társadalmi és politikai eszméknek és a politikai berendezkedésnek a megváltozását is. Tudjuk, hogy amilyen az emberek életmódja, olyan a gondolkodás módjuk is. Az őskommunizmusban egy bizonyos termelési mód uralkodott, a rabszolgarendszerben egy másik, amely antitézisként felváltotta az elsőt, a hűbériség idejében ismét egy másik és így tovább.

Ezek után beláthatjuk, hogy a történelem nem a királyok és a hadvezérek története, hanem a termelésé, ami azt jelenti, hogy a termelők és a dolgozó nagytömegeké.

A termelés második sajátossága abban rejlik, hogy a termelési mód változása mindig a termelési erők változásával és fejlődésével kezdődik, miután ezek a termelés leggyorsabban változó, legforradalmibb elemei. Mindig úgy történik, hogy először változnak a termelő erők és csak ezektől függően és ezeknek megfelelően mondhatnánk vonatottan változnak meg a termelési viszonyok, a termelésben résztvevő emberek egymásközi kapcsolataj ill. gazdasági viszonyaik. Természetesen bár ismételtlen alá kell húzni, hogy a termelési viszonyok a termelési erőktől függően változnak, mégis a termelési viszonyok visszahatnak a termelési erőkre, azonak a változását lassítva vagy gyorsítva. A termelési viszonyoknak összhangba kell kerülniök a termelési erőkkel, mert ha a termelési viszonyok nem felelnek a termelő erők jellegének és állapotának, akkor a termelés rendszerében szakadás, válság és ezáltal a termelő erők pusztulása állna be. Ilyen szakadás a termelés rendszerében ilyen összeütközés a termelő erők és a termelési viszonyok között a válság, a tőkés országokban, ahol a termelő eszközök magán-

tulajdona szöges ellentétben áll a termelési mód társadalmi jellegével. Ez az ellentét az alapja a forradalomnak, amelynek az a rendeltetése, hogy a termelési viszonyokat megdöntse és új, a termelő erők jellegének megfelelő termelési viszonyokat teremtsen meg. Bizonyíték erre a Szovjetunió társadalmi élete, ahol nincsenek gazdasági válságok, mert a termelő eszközök társadalmi tulajdona összhangban áll a termelési társadalmi jellegével.

A termelő erők tehát, mint ahogy azt ebből láthatjuk, nem csak a legforradalmibb elemei a termelésnek, hanem azok, melyek a termelést ill. annak rendszerét lényegében meghatározzák.

Míg a termelő erők állapota megmagyarázza, hogy az emberek milyen eszközökkel teremtik elő az életfenntartáshoz szükséges javakat, addig a termelési viszonyok állapotának megvizsgálása után arra a kérdésre is feleletet kell kapnunk, hogy ki rendelkezik a termelendő javak előállításához szükséges eszközökkel. Megállapíthatjuk, hogy ezek az egész társadalom tulajdonát képezik-e, vagy egyes csoportokét ill. osztályokét és hogy milyen módon használják fel őket, közös célok szolgálatában, vagy más osztályok károsolására.

A termelő erők fejlődése a kezdetleges közszerszámoktól a kézművesiségig, a kézművesipartól a modern gépekkel berendezett gépiparig maga után vonta a termelésben résztvevő emberek változását és ezáltal természetesen a termelési viszonyok változását is, az öskommunizmustól a rabszolgaságon, hűbériségen és a tőkés rendszeren keresztül a szocializmusig.

Az ösközösségben kezdetleges szerszámaikkal és fegyvereikkel az emberek képtelenek voltak egyedül megvívni a létért folytatott harcot. Minden munkát közösen végeztek el és az a közös munka megteremtette a termelőeszközök közös tulajdonát. Nincsenek társadalmi osztályok, tehát kizsákmányolók sincsenek. A termelési erők azonban fejlődnek, változnak és megváltoztatják a termelési viszonyokat is, a közszerszámok helyét vas szerszámok töltik be, vadászat helyett állattenyésztéssel és földműveléssel foglalkoznak az emberek, fellépnek a kézműves mesterségek és az egyes termelési ágak között megkezdődik a munka megosztás. Ennek megfelelően megszűnik a termelőeszközök közös tulajdona is. Helyébe a magántulajdon lép és ezzel megteremtődik a tulajdonos és a nincstelen közötti viszony, a kizsákmányolás. A rabszolga rendszerben az úr és a szolga között indul meg az osztályharc, a hűbéri rendszerben a kizsákmányoló hűbérúr és a kizsákmányolt jobbágy között.

A termelő eszközök még tovább fejlődnek és megkívánják, hogy a tőkés már ne jobbágyokkal hanem felszabadult bormunkásokkal kezeltesse gépeit.

A tőkés rendszer azonban termelési eszközeinek óriási méretű tökéletesítése által termelőerőit annyira kifejleszti, hogy a meglévő termelési viszonyok mellett megoldhatatlan ellentmondásba bonyolódik. Miután mindig több és több árut termel, az árakat kénytelen csökkenteni, azáltal romlásba juttatja a kis és közép tőkések tömegét, akik természetesen a proletárságot növelik, csökkenti a vásárlóerejüket és lehetetlenné teszi saját áruinak értékesítését. Amellett hatalmas gyáraiban társadalmi módon termel és megássa saját sírját, miután a társadalmi jellegű termelés megköveteli a termelő eszközök társadalmi tulajdonát. Ezt pedig, tudjuk csak is forradalmi eszközökkel, a tőkés rendszer erőszakos megszüntetésével érhető el.

A termelés harmadik sajátossága abban áll, hogy az új termelőerők és azoknak megfelelő termelési viszonya kialakulása, az emberek akaratától függetlenül történik és pedig a régi társadalmi rendszer keretein belül. Mikor azután ezek a termelő erők kifejlődtek, a régi rendszer és annak uralkodó osztálya a további fejlődést akadályozzák és csak az új osztályok erőszakos forradalmi cselekvése által söpörhetők el. »Minden régi társadalomnak, mikor ujjal terhes, erőszak a bábája.« mondja Marx.

A történelem folyamán legutoljára kialakult osztály a proletáriátus, mely magát az öt elnyomó osztály igája alól csak a termelési eszközök társadalmisítása útján szabadíthatja fel, ami által a kizsákmányolás lehetősége és így az osztályellentétek, de maguk az osztályok is megszűnnek.

Hogy csak ez az osztály hivatott a fejlődést továbbvinni az érthető, mert a termelési folyamatban különleges helyzete van. A gyárakban és műhelyekben világosan érezhető a termelés társadalmi jellege, a közös munka ezenkívül is kifejleszti bennük a közösségi érzést, de mindentől eltekintve a gépi termelés a termelés legmagasabb alakja és ez is képesíti a proletáriátust a vezető szerepre. A parasztságban viszont aránylag erősen kifejlődött a magántulajdon érzése, munkájuk szétszórja őket — nem hivatott a vezetésre.

Mindezekből következik, hogy a proletárság az az osztály amely feladatát dialektikus alapon állapítja meg, a társadalmi fejlődés törvényeinek szükségyszerűségét gyakorlatilag ki tudja használni és tudja, hogy a termelő erők összhangját csak úgy érheti el, ha a meglévő társadalmi rendszert erőszakos uton megsemmisíti és a saját diktatúráján keresztül megteremti ezt az összhangot, a termelés társadalmi jellegének összhangját a termelőeszközök társadalmi tulajdonával. Megteremti a szocialista termelési rendszert.

*****

SZOMSZÉDAINK

OLASZORSZÁG

Irta: Sulhóf József

A második világháború után Jugoszlávia és Olaszország között felmerült súlyos ellentétek során nem két ország és nem két ország népe, hanem két rendszer: az igazi demokrácia és az áldemokráciának öltözött imperializmus áll egymással szemben. Jugoszlávia népei nem ellenségei az osztály népnek és ha a két ország népein múlna, azok könnyen és gyorsan megegyeznének egymással. Jugoszlávia minden szomszédjával baráti kapcsolatokat keres és ez nemcsak üres szólam, hanem országunk demokráciájából eredő természetes tünet. Nem Jugoszlávián és nem a demokráciánkon múlik, ha ezt a kapcsolatot mindeddig nem tudtuk megteremteni Olaszországgal. Az az ország, amelyet demokratizált Olaszországnak neveznek, ma ugyanazon az úton halad, amely 24 év előtt a »Marcia su Roma« fasiszta mozgalomát elindította. Ez azt bizonyítja, hogy Olaszország belső problémáit, amelyek ma változatlanul ugyanúgy, sőt még súlyosabb formában fennállanak, mint az első világháború után, ugyanúgy a dolgok megkerülésével és a tökéls rendszer végfelfezésével igyekszik megoldani, mint akkor, amikor az első világháborúból győztesként került ki.